

Mokymasis rašant (NIKOK metodas)

William G. Brozo

Gebėdamas strategiškai mąstyti, mokytojas gali klasės veiklą organizuoti taip, kad ji skatintų mokinius kritiškai apmąstyti tai, ką skaito ir ko mokosi. Pagrindinė strateginio mokymo dalis – į kalbą orientuoti mokymo metodai. Būtina mokiniams sudaryti įvairių galimybių pasinaudoti jais kaip mokymosi įrankiu. Vienas svarbesnių metodų – į turinį orientuotas rašymas.

NIKOK (angl. *SPAWN*) (Martin, Martin, O'Brien, 1984) – tai santrumpa, pavadinanti metodą, susidedantį iš penkių įvairių požiūrių į rašymą (žr. schemą). Šie požiūriai teikia mokytojui neišsenkamų galimybių sukurti įdomių ir mąstymą žadinančių užduočių nagrinėjama tema. Tai leidžia mokiniams prieiti prie visapusiškai apgalvotų ir pamatuotų atsakymų raštu. Įvairių dalykų mokytojai, dirbantys su įvairaus amžiaus mokiniais, laiko NIKOK rašymo metodą nepamainomu pagalbininku, ne tik stimuliuojančiu mokinių kūrybingumą ir kritinį mąstymą, bet ir suteikiančiu jiems galimybę apmąstyti naujas žinias (Brozo & Simpson, 2003).

N – Nepaprastos galios	S – Special Powers	Tarkime, kad mokiniai įgijo stebuklingų galių ką nors esamoje situacijoje pakeisti. Rašiniuose jie turi paaiškinti, kas ir kodėl buvo pakeista ir kokių tai davė rezultatų
I – Ieškome sprendimo	P – Problem Solving	Mokiniams siūloma parašyti, kaip išspręsti knygos ar nagrinėjamos temos problemas
K – Kitas požiūris	A – Alternative Viewpoints	Mokiniai samprotauja pasiūlyta tema arba sukuria kokį nors siužetą kitu (ne savo) požiūriu
O – O kas, jeigu...	W – What If?	Kitaip nei atliekant „Nepaprastų galių“ užduotį, mokytojas pakeičia temą ar siužetą kokiu nors požiūriu ir prašo mokinių remiantis šiais pakeitimais parašyti rašinį
K – Kas toliau?	N – Next	Mokiniams siūloma rašinyje išdėstyti spėjimus, apie ką autorius tekste kalbės toliau, ir savo samprotavimus pagrįsti

Mokytojos Belin antros klasės mokiniai praktikavo NIKOK rašymo metodą visą savaitę nagrinėdami temą „Žiema“. Klasė susipažino su vadovėlio skyriumi apie metų laikus, perskaitė (arba išklause) keletą laikraščių bei žurnalų straipsnių ir kelias vaikiškas knygas šia tema, tokias kaip „Pūgos diena“ (Maestro & Maestro, 1989) ir „Keiti ir smarki pūga“ (Burton, 1974). Štai kokias užduotis pateikė mokytoja Belin, pasitelkdama NIKOK metodą:

Nepaprastos galios – „Ką tik perskaitėme apie Rusijos miestą, kuriame per iki tol neregėtus šalčius dingo elektra. Įsivaizduokite, jog jūs turite stebuklingų galių padaryti

ką nors nepaprasta, kad žmonės atgautų elektrą, galėtų sušilti ir išsivirti valgio. Ką jūs darytumėte ir kas atsitiktų paskui?”

Ieškome sprendimo – „Autorius „Pūgos dienoje“ aprašo daugybę sunkumų, kuriuos patiria žmonės jų miestą užgriuvus pūgai. Surašykite kuo daugiau šios problemos sprendimo būdų.

Kitas požiūris – „Vadovėlyje skaitėme apie sniegą ir jo ryšį su vandens apytaka gamtoje. Papasakokite visą šią istoriją snaigės vardu“.

O kas, jeigu... „Knygoje „Keiti ir smarki pūga“ pasakojama, kaip sniego valytuvai, vardu Keiti, turi nuvalyti viso miesto gatves. O kas atsitiktų, jeigu Keiti staiga sugestų ar įstrigtų pusnyje? Rašydami pagalvokite, kaip smarkiai miesto gyventojai priklausomi nuo Keiti“.

Kas toliau? – „Susipažinome su tokiais gamtos reiškiniais kaip sniegas ir šlapdriba. Kaip manote, apie kokius kritulius dar nesimokėme ir kaip jie susidaro?“

Mokytojos Nebraski aštuntos klases mokiniai per istorijos pamokas savo mokymosi žurnaluose užrašo atsakymus į kasdien pateikiamas NIKOK užduotis. Šie žurnalai –tai spirale susegti bloknotai skirtingais viršeliais. Mokytoja laiko žurnalus sudėtus ant stalo, o vaikai įeidami į klasę juos pasiima. Pradžioje mokiniai užrašo tos dienos datą ir užduotį. Kartais NIKOK klausimas juos jau pasitinka užrašytas lentoje, ir mokiniai turi atsakyti į jį prieš prasidedant pamokai. Tokie klausimai paprastai atspindi temą, kuri bus nagrinėjama tą dieną, pavyzdžiui:

Ieškome sprendimo – „Ką tik skaitėme, kad prieš prasidedant Pirmajam pasauliniam karui daugelis žmonių Jungtinėse Valstijose laikėsi izoliacionistinių pažiūrų. Kaip Jungtinių Valstijų prezidentas Wilsonas sugebėjo įtikinti savo šalies žmones dalyvauti kare?“

Kas toliau? – „Vakar sužinojome, kad Vokietija nutarė apkasų kare panaudoti nuodingąsias dujas. Kaip manote, koks bus sąjungininkų atsakas?“

Kitas dienas mokytoja Nebraski NIKOK rašymo užduoti pateikia pamokos gale. Paprastai mokinių prašoma apmąstyti ir kritiškai įvertinti ką tik išminktą medžiagą.

Nepaprastos galios – „Jūs galite pakeisti vieną svarbų įvykį, paskatinusį Rumuniją įstoti į Pirmąjį pasaulinį karą. Aprašykite, ką ir kodėl jūs keistumėte ir kokie būtų to padariniai.“

O kas, jeigu... – „Kas būtų atsitikę, jeigu Bulgarija nebūtų kariavusi kaip Vokietijos sąjungininkė?“

Kai aštuntokai perskaitė apie Vokietijos povandeninį laivyną ir kaip jis buvo panaudotas prieš britų blokadą, mokytoja pasiūlė jiems pateikti *kitą požiūrį* į vieną svarbų įvykį – keleivinio laivo „Lusitania“ nuskandinimą. Pirmiausia mokytoja lentoje užrašė: „Kaip nuskendo „Lusitania“?“ ir apvedė temą dideliu apskritimu. Tada paprašė klasės pasitelkus minčių lietu pasakyti kuo daugiau galimų šio įvykio liudytojų. Kol mokiniai vardijo, mokytoja Nebraski nuo pagrindinio apskritimo nubrėžė linijas, kuriomis sujungė mažesniuose apskritimuose užrašytus mokinių išvardytus liudytojus. Paskui mokytoja pasiūlė pasirinkti vieną iš lentoje užrašytų liudytojų ir aprašyti torpeduotojo laivo katastrofą to personažo akimis. Rašinio forma gali būti kuo įvairiausia: laikraščio straipsnis, dienoraščio įrašas, pokalbis, laiškas arba tiesiog apmąstymai. Skatindama mokinių kūrybingumą, mokytoja Nebraski pabrėžė, kad taip pat labai svarbu išlaikyti istorinį tikslumą.

Johnas paraše trumpus povandeninės valtys vado, davusio įsakymą paleisti į laivą torpedą, atsiminimus. Katrina šią katastrofą perteikė aprašydama motinos ir dukters – dviejų keleivių, kurioms, laineriui pradėjus skęsti, pavyko įlipi į gelbėjimosi valtį, -

išgyvenimus. Pereris katastrofą įvertino „Lusitania“ kapitono akimis. Jo mokymosi žurnale rašoma:

„1915 m. gegužės 7 d. 14 val. 12 min. Grinvičo laiku, Kinseilio kyšulys, Airija

Šiandien buvome atakuoti vokiečių povandeninės valtys U-20. Torpeduotas laivo vidurys tarp garo katilų ir anglių sandėlio. Visur panika, greitai grimztame. Įsakau paruošti gelbėjimosi valtis bei plaustus moterims ir vaikams, bet įsakymo niekas nepaiso. Bejėgiškai stebiu, kaip visi, net ir bailiai vyrai, braunasi į gelbėjimosi valtis. Po minutės – antras sprogimas. Gal tai kita torpeda, o gal užsidegė anglių dulkės? Tai jau nebesvarbu. Dešinysis bortas smarkiai pasviręs. Po valandos laivas nuskęsta su 1198 mano keleiviais ir igulos nariais, tarp jų – 138amerikiečiais. Reikia ką nors daryti užkertant kelią povandeninių laivų grėsmei ir apsaugant nuo beprasmės žūties beginklius civilius žmones. Gal dabar ponas Wilsonas ir jo tėvynainiai įstos į karą? Meldžiu Dievą, kad taip būtų“.

Peteris sugebėjo į savo trumpą, bet labai įdomų pasakojimą įtraukti keletą svarbių istorijos detalių, apibūdinančių laivo „Lusitania“ katastrofą. Iš to mokytoja suprato, kad jis prisimena su šiuo įvykiu susijusią informaciją: datą ir laiką, laivo buvimo vietą ir vietą, kur įvyko sprogimas, aukų skaičių ir šio įvykio svarbą Jungtinėms Valstijoms.

Tiek mokytoja Nebraski, tiek mokytoja Belin, savo pamokose taikydamos NIKOK metodą, pasiūlė mokiniams įdomių, su nagrinėjama tema susijusių rašto darbų, kuriuos atliekant reikėjo atsakyti į klausimus, įsijausti į kitus žmones, nuspėti ateities įvykius. Tokių į turinį orientuotų rašinių turėtų būti kiekvieno mokytojo mokymo planuose, nes jie skatina motyvaciją mokytis, žadina kūrybingumą ir kritinį mąstymą, leidžia ilgai prisiminti tai, kas išmokta.

Literatūra

Brozo, W. G., & Simpson, M. L. (2003). *Readers, teachers, learners: Expanding literacy across the content areas (4th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Merrill /Prentice Hall.

Burton, V. L. (1974). *Katy and the big snow*. New York: Houghton Mifflin.

Maestro, G., & Maestro, B. (1989). *Snow day*. New York: Scholastic.

Martin, C., Martin, M., & O'Brien, D. (1984). Spawning ideas for writing in the content areas. *Reading World*, 11, p. 11-15.

Williamas G. Brozo – filosofijos daktaras, Tenesio (Noksvilis, JAV) universiteto Mokytojų ugdymo teorijos ir praktikos katedros kalbos ir literatūros dėstytojas.
